

שאמרו שם שכשרע"ק היה חבוש בבית האסורים חיטבו עמו עיבור של שלש שנים מראש, מפני שחכם גדול היה ובקי בעיבור שנה. ויש מוכיחים מדברי הרשב"א בתשובה (ח"ו קצ) כהרמב"ם. ע' 'בירור הלכה'.
ה. היו הדיינים רשעים — אין השנה מתעברת על ידיהם, שקשר רשעים אינו מן המניין (עפ"י גמרא להלן כו. ורש"י).

אין מעברים את השנה אלא במזומנים לה, (שהזמינם הנשיא למעברים מבערב. רש"י).
א. יש סוברים שהזמנה כללית, 'השכימו שבעה מכם' — כשרה. ויש חולקים וסוברים שצריך לסיים את המזומנים.
ב. יש מי שכתב שאין לעבר בנוכחות אנשים אחרים מלבד הבית-דין המזומן (ערוך השלחן העתיד קדה"ח צה.ג. ומסתבר לפ"ז שרבו גמליאל לא עיבר באתו מעמד, וכמובא בירושלמי. [כתב שם שמתעם זה נקרא 'סוד העיבור'. אבל מדברי הרמב"ם (קדה"ח יא,א) יש ללמוד שנקרא כן ע"ש עומק חכמת העיבור שאינה ידועה אלא ליחידים. וערש"י ר"ה כ: ד"ה סוד העיבור]. ולא כן כתב המאירי (ע"ע בירור הלכה).

דף יא (י)

טז. א. האם צריך את אישור הנשיא והסכמתו לעיבור שנה? האם העיבור צריך אמירה?

ב. מפני אלו סיבות מעברים את השנה?

ג. חודש העיבור, כמה ימים יש בו?

ד. היכן מעברים את השנה?

ה. מה דינם של קידוש החדש ועיבור השנה בלילה?

א. אין מעברים את השנה אלא אם כן ירצה נשיא. מעשה ברבן גמליאל שהלך ליטול רשות אצל שלטון אחד שבסוריא ושהה לבוא, ועיברו את השנה על מנת שירצה רבן גמליאל. וכשבא ואמר רוצה אני — נמצאת שנה מעוברת (יא.).

א. ראש בית דין הגדול, שהוא ראש ישיבה של שבעים ואחד — הוא הנקרא 'נשיא' (ערמב"ם קדה"ח ד, יב. וע' גם בה"ל סנהדרין יז, ט ובכס"מ; רש"י להלן לג. ד"ה ואפי').

ב. היה הנשיא אחד מהזקנים היושבים לעבר את השנה, ודעתו היתה דעת מיעוט שלא לעבר; לכאורה יש לדייק מלשון הרמב"ם שמעברים, כדעת הרוב [וטעם הדבר, כי לאחר שעמדו למניין נחשב כאילו כל חברי בית הדין החליטו לעבר, והנשיא בכללם]. ואולם אפשר לפרש דבריו בענין אחר (עפ"י בירור הלכה). ודעת הגר"ח קניבסקי שליט"א במענה לשאלה זו שהולכים אחר הרוב. וכן כתב הגר"נ גולדברג שליט"א לדייק מלשון הרמב"ם כנ"ל [כי כן הוא הדין בכל מקום שהולכים אחר הרוב, ובלבד שיושבים ודנים ביחד ושומעים אלו את אלו. אבל כשהנשיא אינו משתתף בדיון אין מעברים אלא על תנאי שירצה, מפני שאין הולכים אחר הרוב כשאינם במושב אחד. ע"כ תורף דבריו]. והגר"א נבנצל שליט"א כתב שמחליטים לעבר ואז הברירה נתונה ביד הנשיא אם לקבל הכרעת הרוב או להתנגד.

ג. נחלקו הדעות, כאשר עיברו את השנה על מנת שירצה הנשיא, ולא בא עד שנכנס חודש העיבור — האם מועילה הסכמתו עתה למפרע ונתעברה השנה, או כיון שלהלכה בדאורייתא 'אין בריירה', לא חל העיבור למפרע (ע' מאירי, דו"ח רעק"א כתובות ג. מנחת חינוך ד; טו"א ר"ה לא:).

משמע בגמרא (כפרש"י) שצריכים אמירה מפורשת שתהא השנה מעוברת.

מדברי רש"י משמע שאמירת העיבור נעשית בקידוש החודש לשם אדר שני (ואולם גם אם עיבור ללא קידוש החדש — מעוברת. כן יש להוכיח ממה שאמרו להלן יב: 'עיבורה מאי... אין מקדשין את החודש' וכפרש"י). והתוס' חולקים וסוברים שבשעה שב"ד גומרים שתהא השנה מעוברת אומרים זאת, ואז נקבע העיבור. וכשבאו עדים אחר כך שראו את החודש, אפילו יקבעוהו בסתם — הרי זה אדר שני ממילא.

ב. על שלשה דברים מעברים את השנה: על האביב (— בישול התבואה, אם מתאחר. רש"י. ואפילו אם ביכר מעט — כדלהלן יב. ובר"ה אמור), על פירות האילן (שמתאחר בישולם מעבר לעצרת — זמן הבאת ביכורים), ועל התקופה (— איחור בתקופת תשרי, שחלה אחר התג כדלהלן). על שנים מהם מעברים ועל אחד מהם אין מעברים.

כתבו התוס' (בר"ה כא סע"א) שעל תקופת ניסן שתפול בעתה — מעברים עליה לבדה, ואין צורך בסיבה נוספת. (וע' אור שמח קדה"ח ג, ד).

איחור האביב ובישול הפירות (ערמב"ם) נקבע על פי שנים מתוך שלש ארצות שבארץ ישראל; יהודה ועבר הירדן והגליל. ואם בשנים מהם הגיע האביב ובישול הפירות, ובאחת לא הגיע — אין מעברים. ואם עיבורו — מעוברת. כן כתב הנצי"ב (העמק שאלה מו) עפ"י התוספתא [והיפך גירסת הירושלמי], שכן דרשו: 'אתם' — אפילו שוגגים ומוטעים. וכן הביא מהר"ן. [והצל"ח כתב (בברכות 30): שלא נאמר 'אפילו שוגגים' אלא בקידוש החדש, ולא בעיבור שנה].

כאשר אחד משלשת הטעמים הללו קיים, ניתן להוסיף סעד אחר — מפני הגדיים והטלאים שהם קטנים, או גוזלות שלא פרחו — כדי שיהיו גדולים בזמן הרגל, לצורך קרבן הפסח וקיני יולדות (רש"י). כן פרשו רש"י ותוס'. ואולם ברמב"ם משמע שדברים אלו אינם מהווים סיבה אמתית לעיבור אלא משתמשים בהם כסעד בלבד.

ישנן סיבות נוספות לעיבור (ודי באחת מהן, ללא הטעמים דלעיל. תוס'): מפני הדרכים או הגשרים שנתקלקלו מהגשמים ויעכבו (או יסכנו) את העליה לרגל. וכן תנורי פסחים שנמוקו בחורף. וכן על גלויות ישראל שעקרו ממקומם ועדיין לא הגיעו לירושלים. אבל לא מפני השלג והצנה, והגלויות שלא עקרו ממקומם.

ישנה דעה אחת (יב.) שמעברים השנה מפני הטומאה — כאשר רוב הציבור טמאים ויאלצו לעשות הפסח בטומאה.

ג. כמה עיבור השנה — שלשים יום. רשב"ג אומר: חדש (— כ"ט יום). ופירש רב פפא דברי רשב"ג: רצו חדש רצו שלשים יום.

א. לתנא קמא, אפילו יראו עדים את המולד ביום שלשים באדר השני, אין מקבלים אותם לקדש החודש באותו יום. ולרשב"ג — מקבלים. ולדבריו בשעת שליחת האגרות שעדיין אין ידוע מתי יבואו עדי חודש ניסן, אפשר לכתוב שלשים ואפשר כ"ט ואין הקפדה בדבר [מאחר ומולד הלבנה כ"ט יום ומחצה ועוד], ויודעים בני הגולה שאין לסמוך על הלשון, כי מספר ימי החדש ייקבע רק בראיית הירח (עפ"י חזון איש קמב, ג ועוד).

ב. הרמב"ם (קדה"ח ה, ז) פסק כרשב"ג, וכמו שפירש רב פפא (ע' לקוטי הלכות).

ד. אין מעברים את השנים אלא ביהודה. עיברוה בגליל — מעוברת. העיד חנניה איש אונו: אם עיברוה בגליל — אינה מעוברת (לשכנו תדרשו ובאת שמה — כל דרישה שאתה דורש לא תהא אלא בשכנו של מקום. רבי יהודה בר"ש בן פוי).

- א. הרמב"ם פסק שמעוברת. ועוד מובא בירושלמי שאם אין יכולים לעבר בארץ ישראל, מעברים אותה בחוצה לארץ (מובא בתוס'). ויש חולקים (ע' במובא בשו"ת יביע אומר ח"ג חו"מ א, ג).
- ב. אם גדול החכמים שנסמך בארץ יצא חוצה לארץ ולא הניח חכם כמותו בארץ (עכ"פ חכם בענין העיבור. ע' או"ש קדה"ח ד, טז; שבט הלוי ח"א קכט, ד) — יכול לעבר שם (ברכות סג. יבמות קטו; תוס'). ויש חולקים (ע' פרקי דר"א ח וברד"ל).
- ג. כל זה אמור בקביעת העיבור ממש, ולא בחישוב בעלמא (עתוס' ושאר מפרשים כאן ולהלן כו.).

ה. אין מעברים את השנה אלא ביום. עיברוה בלילה — אינה מעוברת. ואין מקדשים את החדש אלא ביום. קידשוהו בלילה — אינו מקודש (תקעו בחדש שופר בכסה ליום חגנו כי חק לישראל הוא משפט לאלקי יעקב — כמשפט שאינו אלא ביום. רבי אבא).

דף יב

- יז. א. באלו שנים ובאלו נסיבות אין מעברים את השנה?
ב. מתי מחשבים אם השנה צריכה עיבור? מתי קובעים ומכריזים על העיבור? עד מתי אפשר לעבר, לכתחילה ובדיעבד?
ג. האם אפשר לעבר משנה לחברתה?
ד. האם עושים שנים מעוברות סמוכות זו לזו?
ה. האם מעברים את השנה מפני הטומאה?

א. אין מעברים את השנה בשני רעבון [כדמצינו באלישע], מפני שהתבואה חסרה וצריכים לאכול מן החדש. ולא בשביעית — מפני הטורת. ולא במוצאי שביעית. של בית רבן גמליאל היו מעברים במוצאי שביעית [שסובר מותר להביא ירק (ותבואה. רש"י) מחוצה לארץ, ואין חוששים להבאת גוש עפר עמו, המטמא משום 'ארץ העמים'. וחכמים אוסרים]. אימתי רגילים לעבר — ערב שביעית (להוסיף להם חודש לעבודת הקרקע. רש"י).

מרש"י ובתוס' מבואר שאפילו האביב וביכורי הפירות מתאחרים, אין מעברים בשני רעבון. ואולם הרמב"ם (קדוש החדש ד, טז) כתב מדעתו שרק מפני צורך הדרכים והגשרים ודומיהם אין מעברים, אבל מפני התקופה או האביב ופירות האילן — מעברים בכל זמן. והרמ"ה השיגו. וע"ע קרן אורה להלן כו.).

ב. אין מעברים את השנה לפני ראש השנה. ואם עיברוה — אינה מעוברת. מפני הדחק (שמה לא יהא שם ב"ד מופלא סמוך לאדר, או מחשש עיכוב המלכות. רש"י) — מעברים אותה אחר ראש השנה מיד.

לפרש"י, מבואר בגמרא שמפני הדחק אפשר שב"ד ישב על חישוב העיבור קודם ראש השנה, אבל אין מגלים אותו עד אחר ראש השנה — שלא ישכחו בני הגולה. וברמב"ם (קדה"ח ד, יג)